

Pazarlunk, de meddig ?

Modern időket élünk, melynek természetes velejárója életritmuskunk felgyorsulása, igényeink, fogyasztási szokásaink megváltozása. Az életszinvonal növekedésével egyre újabb és újabb fogyasztói réteg igényeit kellett kielégíteni, és ez a világszerte robbanásszerűen végbement változás azt eredményezte, hogy az elmúlt évtizedek ipari és mezőgazdasági termelése elsősorban a mennyiségi növekedés jegyeit viselte magán. A mennyiségi termelés jellegzetessége, hogy minél kevesebb anyagból minél több árucikket állítsunk elő, ha kell a minőség rovására is. A mennyiségi igények azonban egy idő után telítődnek, és előtérbe lépnek a minőségi igények. A fogyasztók ettől kezdve már nem vásárolnak mindenáron, hanem egyre jobban megnézik, hogy mire adják ki pénzüket, s ha a felkinált árucikk nem nyeri el tetszésüket, akkor nagyon könnyen lemondanak vásárlási szándékukról. A gyártók hamar rájöttek erre, és igyekeztek alkalmazkodni a megváltozott fogyasztói igényekhez. Most már külsőleg is egyre tetszetősebb árucikkeket hoztak létre, ezzel próbálván további intenzív vásárlásra bírni a fogyasztókat. Egy bizonyos határon túl azonban ez sem segített, a termelés intenzitásának megtartására, és tovább fokozására más módszereket kellett keresni.

Ez a napjainkban több szempontból is egyre kártékonyabbnak bizonyuló módszer nem volt más, mint a legyártott termék élettart-

tamának csökkentésére irányuló törekvés. A tartós fogyasztási cikkek élettartamának lerövidítését célzó igyekezet az utóbbi években világszerte általánossá vált. Külföldön ez az irányzat már olyan tökéletes formát öltött, hogy a konstruktőrök a létrehozandó gyártmány minden egyes alkatelmét úgy tervezik meg, hogy azok egy bizonyos kihordási idő után egyszerre, közel egyidőben használódjanak el, tehát még remény se legyen a termék javítására. A baj csak az, hogy nem a leggyengébb alkatrész élettartamát igazították a többihez, hanem fordítva, alulméretezett, a célnak épp hogy csak megfelelő mennyiségű, és minőségű anyagok alkalmazásával tiszavirágéletű termékeket hoztak létre, remélve, hogy a fogyasztó néhány év múlva ismét jelentkezik a piacon, és ilyen módon tovább növelhető a potenciális vásárlók száma. Ennek érdekében sok esetben nem használják elődeink jól bevált mesterségbeli fogásait sem, mert azok egyrészt költségesebbé, nehezebben előállíthatóvá teszik a terméket, másrészt ezáltal olymértékben megnőne az árucikk használati értéke, hogy vevője nem lenne érdekelt az egyre újabb és újabb típusok megvásárlásában. Például a híradástechnikában szinte már egyáltalán nem alkalmazzák a 30-as évek nagyszerű műszaki eredményeit. A mai rádiókészülékek nélkülözik az annakidején jól bevált kapcsolási megoldásokat, a hulláminterferenciák ellen védő automatikus áramköröket, vagy a különböző vételkészség, stabilizáló eljárásokat. Ha a vásárlók ilyen tökéletes készülékhez jutnának, akkor nem vennék meg az egyre káprázatosabb külsejű újdonságokat, ragaszkodnának a műszakilag tökéletes készülékeikhez, még akkor is, ha azok külsőleg elmaradnak a legújabb, ut-

ramodern kivitelű típusoktól. Ezeknek az egykaptafára készült termékeknek a gyártók szempontjából megvan az az előnye, hogy a vevők rövid idő alatt rájönnek a vásárolt készülék hiányosságaira, és néhány év múlva reménykedve az újabb típusok tökéletesebb műszaki megoldásában, könnyebben szánják rá magukat az ismételt vásárlásra.

A kommersz bővli, a silány tucattermékek, dömpingszerű előállítása napjainkban már olyan megszokottá vált, hogy az átlag vásárlónak már fel sem tűnik. Sokan bosszankodnak ugyan a vásárolt árucikk gyenge minősége, a vártnál jóval alacsonyabb élettartama miatt, de ezeket a hiányosságokat lassan természetesen veszik, vagy tévesen úgy könyvelik el, hogy a tudomány, a technika még nem áll azon a szinten, hogy tökéletes termékeket produkáljon. A fogyasztók manipulálását azonban nem lehet sokáig büntetlenül folytatni. A vásárlók nem tudtak ugyan "bővli fogyasztóvá" való ledegradálásuk ellen védekezni, de a silány, aránytalanul rövid idő alatt kiselejtezésre szoruló termékek gyártásával járó anyagpazarlás bumerágnak bizonyult. A mértéktelen anyagpazarlás kapcsán már korábban is elhangzottak vészjósló intelmek, s nem ujkeletű az a megállapítás sem, hogy a föld nyersanyagkészletei az egész világon kimerülőben vannak. Napjainkban az energiatakarékossággal kapcsolatosan hozott drákói intézkedések sorozata figyelmeztet arra, hogy az anyagot, az energiát maximalsan becsülni kell, a rablógazdálkodás megszüntetése érdekében a továbbiakban csak olyan termékeket lehet létrehozni, amelyek élettartama az anyag természetes elhasználódásától függ. A föld szűkös nyersanyagkészletei megálljt parancsolnak a különböző

manipulációk révén aránytalanul felduzzasztott árutermelésnek, a továbbiakban nincs lehetőség arra, hogy egy-egy termék kihordási idejét rossz gyártástechnológia alkalmazásával mesterségesen lecsökkentsük. Nem engedhetjük meg magunknak azt a luxust, hogy tartós fogyasztási cikkeinket jóval az anyagkifáradás határa előtt, csak azért legyünk kénytelenek eldobni, mert különböző ipari körök érdeke ezt eddig így kívánta. Néhány évtized múlva tíz körünkkel is kipaparnánk a szemétteltelepeink alól azt a sok értékes alapanyagot, amelyet ma üzemképtelen használati tárgyainkkal együtt oly könnyen kidobunk.

Az anyaggal kapcsolatos manipulálás azonban nemcsak a magán, hanem más formában ugyan, de az ipari fogyasztókat is érinti. Mivel ebben az esetben nem a gyártó a laikkussal, hanem a szakember a szakemberrel áll szemben, ezért ipari viszonylatban az alacsony kihordási idejű bővli gyártás, mint vevő újra termelő módszer nem járható út. Az ipari fogyasztókat kiszolgáló gyártók ezért úgy igyekeznek termelési mutatóikat egyre feljebb és feljebb tornászni, hogy gyártmányaikat egyre bonyolultabbá, egyre költségesebbé teszik. Ezzel egyrészt azt kívánják elérni, hogy műszaki zsenialitásuk minél jobban kitűnjön, másrészt a beépített anyagok mennyiségével együtt nő a bevételük, és a bonyolult termékek előállításával járó nagyobb munkaráfordítás miatt nem jelent gondot alkalmazottaik egyenletes foglalkoztatása sem. A termelőeszköz gyártó cégek közül főleg az ismert, korábban már jó hírnevet szerzett vállalatok alkalmazzák előszere-
tettel ezt a sajátos profitnövelő módszert, és nem szükséges hangsúlyozni, hogy az egyszerű és megbízható technológiai megoldások helyett alkalmazott nyakló nélküli anyagpazarlás milyen

következményekkel fog járni az elkövetkezendő években.

Sajnos a magyar gazdasági élet sem mentes a világban folyó anyag és energia pazarlás hatása alól, még a drága import nyersanyagokat sem becsüljük eléggé, és ami a tartós fogyasztási cikkek minőségét, élettartamát illeti, hazai iparvállalataink portáján is lenne mit seperni. Nem egy új termékünk láttán sokan nem alaptalanul emlegetik a régi " békebeli " minőséget, amikor egy-egy árucikk ha kellett egész életen át szolgáltatta vásárlóját. Az egész világon tapasztalható anyaggazdálkodást nálunk még tovább fokozza egy sajátos jelenség is, amely szervizhálózatunk nyereségszemléletű kialakításának a következménye. A nem mindig tökéletes minőség miatt elkerülhetetlen, hogy tartós fogyasztási cikkeink elromoljanak, és a megfelelőnek egyáltalán nem mondható alkatrészellátás miatt sokszor apró-cseprő javításokkal is kénytelenek vagyunk szervizhez fordulni. Most nem beszélve szervizeink nem egyszer több hónapos vállalási határidejéről, a javítási költségek olyannyira magasak, hogy a javítószolgálat nálunk lassan luxusszolgáltatásnak számít. Nem említve a kisebb hibaelhárítások aránytalanul magas költségeit, jelenleg egy fődarabcsere csaknem annyiba kerül, mint a készülék eredeti vételára. Ha figyelembe vesszük, hogy amire egy árucikk a fogyasztóhoz eljut, addig az egyéb járulékos költségek / nagykereskedelmi árrés, kiskereskedelmi árrés, forgalmi adó, stb./ miatt eladási ára jóval meghaladja a termelői, önköltségi árat, akkor nyereségesség szempontjából az előbbi fődarabcserével végzett nagyjavítás nagyobb haszonnal jár, mint amennyit annakidején a teljes készülék legyártása hozott. Kérdéses, hogy a jelenlegi mesterségesen felpumpált szervizáraink mennyire szolgálják érdekeinket, hosszútávon kifizetődik-e ez nekünk ? Jövőbeni

érdekeink szempontjából vajon nem lenne előnyösebb, ha a borsos szerviztarifák mérséklésével, a pótalkatrészek irreálisan magas árának csökkentésével ösztönöznénk a fogyasztókat arra, hogy ne dobják el alig használt 2-3 éves készülékeiket, hanem használják ki azok teljes élettartamát, jelentősen enyhítve ezzel az egyébként már most sem jelentéktelen nyersanyag és energiagondjainkon.

Az eredményes szerviztevékenység alapfeltételeinek megteremtése érdekében azonban ipari tervezőinknek is nagyobb gondot kellene fordítaniuk egy-egy termék kialakítása során a megfelelő anyagminőség kiválasztására, a pontos és lelkiismeretes technológia kialakítására, az új még évek múlva is korszerűnek mondható műszaki eredmények alkalmazására, tehát a piacra kerülő termék élettartamának növelésére. Az egész világon egyre súlyosabbá váló nyersanyag és energiagondok alól mi sem tudjuk kivonni magunkat, nekünk is mindent meg kell tennünk annak érdekében, hogy az ezredforduló után is használhassák utódaink a föld nélkülözhetetlen ásványkincseit.

Budapest, 1979. 06.25.

• • • • •
Kun Ákos
1078. Budapest, Hernád u.7.
T: 413-355